

Бородін Ксенія. Українська народна пісня в зацікавленнях Вацлава Залеського. Львів: Видавництво УКУ 2017. 228 с.

Монографія є першим комплексним дослідженням фольклористичної діяльності Вацлава Залеського (псевдонім – Вацлава з Олеська). У виданні проаналізовано збірник «Pieśni polskie i ruskie ludu Galicyjskiego» (Львів, 1833), передумови його створення, концепційні засади вступного слова, жанровий склад уміщених фольклорних текстів, питання зв'язку збірника з українською та слов'янською фольклористикою початку XIX століття. До аналізу вперше залучено спогади й епістолярію сучасників фольклориста – поляків, українців, чехів, словаків і словенців. Уперше також окреслено географію фольклорних фіксацій, значно розширено бібліографію рецензій, відгуків на збірник і передруків пісень, опублікованих у різних слов'янських виданнях.

Народознавчі зацікавлення Вацлава з Олеська сформувались у період, коли у більшості слов'янських країн активізувався національно-визвольний рух, а разом із ним зародився й інтерес до національної літератури та до народної творчості. Іманентні потреби вивчення власного фольклору, посилені романтичними тенденціями, зумовили високу активність збирачів і популяризаторів народної словесності. Активізація збирацької діяльності на сусідніх теренах, регулярні публікації фольклорних творів і заклики «йти в народ» на шпальтах часописів, особисте замилювання українською піснею та патріотичне бажання прислужитися власній культурі пробудили у Вацлава Залеського ідею видати збірку народних пісень.

Діяльність ученого розгорталася в організаційному і дослідницькому напрямах та набувала таких форм: особисте збирання народних текстів, залучення студентської молоді до фіксування фольклорних творів, створення кореспондентської мережі, опрацювання теоретичної бази на основі доробку слов'янських і європейських учених та зібраних народнопісенних зразків. Кінцевою метою фольклористичних студій Вацлава з Олеська було впорядкувати корпус галицьких народних пісень.

Аналіз вступної статті до збірника «Pieśni polskie i ruskie ludu Galicyjskiego» дає підстави стверджувати, що вона стала важливим здобутком теоретичної фольклористики періоду романтизму. Вацлав з Олеська один із перших запропонував виокремити фольклористику як самостійну науку. Він сформулював низку тез щодо групування, оформлення і транслітерації текстів; наголосив важливість дослідження народних пісень для вивчення історії розвитку народу, його мовних особливостей. Один із перших він акцентував

психологізм народних пісень, який фольклористи детально досліджуватимуть згодом; звернув увагу на національну специфіку українських народних пісень. Важливим методологічним принципом ученого став аналіз фольклорного твору в історичному й етнографічному контекстах. Певні риси історичного підходу до фольклорного твору виявились у характеристиці жанрового складу українських і польських пісень. Теза про органічний зв'язок народної творчості й літератури стала базовою в його трактуванні поняття народності. Дослідник досить виразно усвідомлював особливості цієї категорії, не обмежуючись лише зовнішніми ознаками народності. Тенденції західноєвропейського романтизму та слов'янського відродження позначилися на думках дослідника, викладених у передмові. Критичне ставлення до минулого та до сучасного Польщі, щире співчуття до простого селянина, зацікавлення його життям, побутом, творчістю були новаторськими та незвичними для тогочасної польської науки. Питання про утвердження в літературі національної мови і тематики було на часі, проте Вацлав Залеський вирішував його з позицій лише польської культури. На тлі популярних ідей про загальнослов'янську єдність ідея розмежування мов і літератур сусідніх народів була доволі дискусійною. З позицій дня сьогоднішнього окремі теорії вченого вже можна вважати неактуальними та непереконливими, проте чимало інших його міркувань згодом набули наукового обґрунтування. Спираючись на досвід Вацлава Залеського, на його публікації в тодішніх часописах і на наукові висновки критиків, наступники могли прокладати методологію подальших досліджень. Передмова Вацлава з Олеська заклала підґрунтя теоретичних засад фольклористики, формування народознавчих понять і категорій.

Збірник «Pieśni polskie i ruskie ludu Galicyjskiego» став підсумком упорядницької, збирацької й теоретичної праці Вацлава з Олеська. Крім записів самого упорядника, до книги ввійшли фольклорні матеріали інших збирачів, а також пісенні тексти з рукописних збірників і друкованих джерел. Записи загалом мають високу, як на той час, точність, адже зберігають діалектні відмінності й мовні особливості. Окремі пісні подано в супроводі географічних коментарів, варіантів текстів, приміток.

До збірника ввійшли твори майже всіх жанрів української народної обрядової та позаобрядової пісенності. Календарно-обрядову поезію представлено веснянками та жниварськими піснями, родинно-обрядову – весільними піснями з різних околиць Галичини, поминальною та хрестильною поезією. Позаобрядову лірику презентують ліричні, історичні, соціальні, жартівливі й танцювальні пісні, балади, пісні літературного походження. Усупереч північним тенденціям, окремі пісні упорядник опублікував у кількох варіантах, що стало вагомим методологічним здобутком фольклористики періоду романтизму. Народнопісенні тексти у книзі записано зі збереженням спе-

цифічних регіональних рис, і особливу цінність мають варіанти текстів із регіональним колоритом.

Збірник Вацлава Залеського став базовим у фольклористиці 30-х років ХІХ століття. Своєю діяльністю вчений заохочував інших збирати і публікувати фольклорні твори, передовсім пісні; активізував літературних критиків, котрі посилили свою увагу до народної культури; стимулював появу численних перекладів, переспівів, переробок та інших інтерпретацій народних пісень у літературі, запозичень народних мотивів і їхніх модифікацій в оригінальних літературних творах.

У збірнику Вацлава з Олеська вміщено цінний матеріал для створення об'єктивної картини історії становлення фольклористики в Галичині. Ця праця є вагомим зібранням різножанрового пісенного матеріалу, частиною фонду найдавніших фольклорних записів. З огляду на важливість фольклористичної спадщини Вацлава з Олеська монографія про українську пісню в його зацікавленнях – це важливий крок на шляху до опрацювання й осмислення історії розвитку фольклористики періоду романтизму в Галичині та польсько-українських фольклорних, народознавчих і культурних взаємин.